

תכליתה של סעודת פורים

ד"ר אבי וינרוט, עו"ד

לעילוי נשמות:

אמי מורתי, אצילת נפש, וצדקת באמת
ה"ה דרייזל ב"ר אריה וינרוט (לבית אפטרגוט) ע"ה
נ.ל.ב.ע. י' באדר תשע"ג
ת.נ.צ.ב.ה

ולעילוי נשמות:

אבי מורי ה"ה משה אהרן ב"ר מרדכי אליעזר וינרוט ז"ל
נ.ל.ב.ע. כ" בתשרי תשע"א
חמותי, ה"ה נעכה (נלי) בת ר' מנחם הלוי שטרנטל (לבית שיף) ע"ה
נ.ל.ב.ע. ה' בשבט תשע"ג
ת.נ.צ.ב.ה

אתמר בה (אסתר ה א) ותלבש אסתר מלכות, ובהון עאלת לפני לפני לפנים
קרא הוא דכתיב (שם) ותעמוד בחצר בית המלך הפנימית.

ובהון נשאה חן בעיניו, ורזא דמלה (בראשית ט מז) וראיתיה לזכור ברית
עולם, וקמד (דניאל ט יט) אדניי שמעה אדניי סלקה אדניי
הקשיבה ועשה אל מאחר.

פורים אתקריאת על שם יום הכפורים, דעתידין לאתענגא ביה,
ולשגויי ליה מענוי לענג.

בחוק מודבש

החכמה ומקשת ממנה לכפר על עונות בני ישראל, ולהמתיק את הדינים מעליהם, אתמר
בה אז נאמר בה ותלבש אסתר מלכות שהשכינה הנקראת אסתר מלכות עליונה
יסים ומאירים, ולא בגדים שחורים של הקליפות, (ה"ג הגר"א) ובהון עאלת לפני ולפנים
וכהו היא נכנסה לפני ולפנים, דהיינו שהיא עולה לאימא הנקראת קדש קדשים, ה"ד
הוא דכתיב זהו שכמוז נאסתר שהיא סוד המלכות ותעמוד בחצר בית
המלך הפנימית כי הצינה היא "חג הפנימית" לחכמה שהיא ציט המלך.
ואמר עוד ובהון וכלו השמונה בגדים מתייחדים שני שמות יהו"ה אדניי בשילוב זהב
לאהדוניה"י (כמנאר ספר פ' פנחס דף רנה ע"ג), ואז השכינה נשאה חן בעיניו של
ז"א לפי שעלתה לאימא לבקש מלפניה כפרה על עמה, ורזא דמלה וסוד הדבר נדמו עמה
שכמוז וראיתיה לזכור ברית עולם פי' "וראיתיה" את המלכות מלכות עליונה עליונה
לזכור" אופה, על ידי היסוד הנקרא "צדיק" שהוא ימין את המלכות הנקראת "עולם"
סוד היסוד, וקמד יתקיים מש"כ אדניי שמעה אדניי סלקה אדניי הקשיבה ועשה
אל מאחר שהשכינה הנקראת אדניי חסלת ומכפר על עונות של כלל ישראל, וראשי המינות
הם שס"ה, הרומו על יום הכפורים שבו מתכפרים עונות ישראל, כי יום זה כולל את כל
ספ"ה ימות השנה שזרעם צדיקה, וגם מכפר על ספ"ה לא תעשה. (על"ר וסג"ר ומפ"ר)
ועוד פורים אתקריאת המלכות נקראת פורים על שם יום הכפורים כי אות כי דכפורים
היא כעין כי הדמיון נקוד בשנ"א, ור"ל שיום כפורים יהיה כמו פורים, שעיקר העונות
צפורים הוא שמחת הלב שהוא מענוג רוחני, דעתידין לאתענגא ביה כמו כן לעמוד לנא
עתידים ישראל להפענע ציום כפורים צמענוג רוחני של הארת הצינה, שאף על פי שלא יהיה
אז שום עון שנלטרך לענות נפשו בציל סליחה וכפרה, עם כל זה יענו ככמוז צחורה,
לפי שיום הכפורים הוא הארת הצינה שאין שם אכילה ושמייה, ומחמת הארת הצינה שמה
עולם השמחה, לא ירגישו רעבון כלל, אלא לנש שמה גדולה ועומה מאליו, עד
שלא יערב להם לאכול ולשמות ממדות לנש, וישגויי ליה מענוי לענג ואז ישנו את יום
הכפורים מענוי לענוג, ור"ל שירגישו ענוג רוחני. (נניסו ומפ"ר)

אדרת דברים אליהו

על מעט עוונותיהם לעוברי רעיו ע"כ: (ל) איכה ידף א' אלף וגו'. שמחת מורך לבס
 סם נסים מפני שנים חס שלא כדרך הטבע: אם לא כי נרם מחרס. לשר של הגוים חסו ידף
 א' אלף: וה' הסגירם. נגד יניסו רבבה שזה אין תלוי בכח הגוים אלא במורך לבס שהסגיר
 אותם ה' ביד שרי הגוים ומפני זה בא להם מורך לבב ואמר וה' הסגירם הוא וצ"ד חס צ"ד
 של מעלה וצ"ד של מטה: (לא) כי לא כעורנו נורס. פי' הגוים אומרים ודאי ה' הסגירם ולא
 מפני שאין בו יכולת להילם אלא שמחרס לשר שלהם: ד"א הישראלים אומרים כי לא כעורנו וגו'
 כי בודאי הקב"ה מרחם על כל מעשיו ומה שאחד ידף אלף שהוא בלתי רחמנית ואחריות
 גדולה. הוא מחמת שמסר אותנו ביד השר של הגוים והשרים אין להם רחמנות כלל: ד"א כי
 לא וגו' כשהקב"ה שומר אותנו שומר גם כל האומות וכמו שיהי להקריב ע' פרים אבל נורס
 הוא רונה לעקור הכל: ואיבנו פלילים. שהגוים שיפטין תמיד אותנו. או פי' לשון ענה שיענין
 איך להשמידנו: (לב) כי מגפן סדם ומשדמת עמרה. ענבים ואשכלת. יינס ורלש פתנים.
 ולפי שיש ג' דברים מחשבה. ודיבור. ומעשה. אמר כאן ג' אלו. מגפן הוא נגד מחשבה שאין
 ניכר כלל כמו הגפן שאין ניכר בו היין. ונגד הדיבור אמר ענבמו וגו'. ונגד המעשה שנראה
 לכל. אמר חמת חנינס יינס. ובכל אלו הם לרעה על ישראל. וכח"ס ה' מה רבו לרי וגו' לפי
 שיש בגוים ג' מינין. א' אלו שעושין הרעה בידים. ב' אשר אינם יכולים לעשות רק שמיסיתים
 לעשות רעה לישראל. והג' גם אינם מיסיתים. רק שמחשבתם תמיד לעשות רעה חס שאמר דו
 מה רבו לרי. אותם שעושין רעה. רבים קמים עלי. אלו המיסיחין. רבים אומרים. המצוין אותי
 במחשבתו. וכנגד זה. ואתה ה' מגן צעדי. נגד העושין בידים. כבודי. הוא נגד המיסיחין. ומרים
 ראשי. נגד החושבין. וכן כתיב. (ישעיה מ"א י"א י"ב) הן יבשו כל הנחלים צד וגו'. אנשי ריבך.
 אלו החושבין לעשות רעה אבל אין יכולין לעשות. אנשי מלתך. אלו היועלין לעשות. אנשי מלחמתך.
 אלו העושין. ואמר כאן מגפן זו מחשבה אלו אנשי ריבך אע"פ שאומר לעשות הרע אינו אלא
 במחשבתו כי הוא אינו יכול לעשות רע רק מחשבתו לרע. ענבמו. נגד אנשי מלתך כמו ענבים
 שסופן להיות יין והענבים הם תקור ועיקר היין כן אנשי מלתך הם עיקר הרעה שיעלין תמיד
 לרעה. חמת חנינס יינס. אלו אנשי מלחמתך שעושין הרע במעשה ונגד מה שאמר ביסעיה
 כל הנחלים צד שהם המעמיקים עלות ואפי' אין מדברים רע אמר כאן ואיבנו פלילים שהוא
 ענה עמוקה שחושבין לרע ומה שאמר כפול מגפן סדם ומשדמת עמרה כי בסדם היו
 יושבין השופטים שלהם והקלניים. ובעמרה היו יושבין שאר העם וכמו שאמר הכתוב
 שמו דבר י"י קלני סדם כי הנבואה לשרים ותורת אלהינו לשאר העם וכן אמר כסדם
 היינו וגומר שהם השרים. לעמרה דמינו. שאפילו שאר העם היו רעים. ואמר כאן כי מגפן
 סדם גפנס ומשדמת עמרה. כי הגפן חשוב מן השדמות וכולם לרעה מגדולם ועד קטנם
 הקלניים ושאר העם כי לולא שהיו כולם לרע לא היו יכולין לעשות רעה לישראל זה בלתי זה
 רק הגפנים והשדמת כולם רעים הן לישראל. ד"א לכך הוא כפול א' נגד האנשים והשני נגד שר
 שלהם וכח"ס למעל' כי לא כעורנו וגו'. ד"א כנגד ד' גלויות. אם לא כי נורס מחרס. זה גלות
 הראשון. משנת ה' ליהויקים שאז נחתם גזר דינס. מגפן סדם. זה גלות מדי סכתבו לבטל
 בהמ"ק. ומגפן סדם. זה החשורש. ומשדמת עמרה. זה המן שרלה במחשבתו לבלות כל ישראל
 ענבתי ענבי רוס. זה גלות יון שאמרו כתבו על קרן הסור וכו': חמת חנינס. זה גלות אדום
 שכולל הכל. ולכן כתיב בפסוק א' לבד. ששקול כג' הראשונים ולכך הם כפולים כי בכל גלות היו
 כפולי' הא' צבל וכשדים. השני פרס ומדי. הג' יין ומוקדון. הד' אדום וישמעאל. מגפן סדם.
 לפי שנגלות מדי באה להם השרה מחמת שנהנו מסעודת החשורש ושחו יין לכך כתי' מגפן חס
 הטעם שתקנו פורים לשמות לפי שהאבל בא להם מחמת אכילה ושחיה לכך כשהפ' לשח' תקנו
 לאכילה ושחיה. ד"א צג"ד שולטין עלינו צגוף וצנפס וצממון. צגוף. שרולי' ליסר את הגוף.

צנפס
 אדרת אליהו - תורה: אליהו בן שלמה זלמן (הגר"א) <<תנ"ך>> (2) {678} עמוד מס 232 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

[א]

מאמר מ

פורים כפורים

לפי שנהנו מסעודתו של אותו רשע

[אוצר החכמה]

[א] ידוע מה שכתבו בשם האר"י ז"ל, שקדושת יום הכיפורים טפילה היא לקדושת פורים - 'אל תיקרי כיפורים אלא כ-פורים'.

(מכתב מאליהו)

וצ"ע מה הכוונה בזה.

ועיין בפרי צדיק - פורים אות א:

ואיתא בתיקוני זוהר, פורים אתקריאת ע"ש יום הכפורים דעתידין לאתענגא ביה כו'. וכן אומרים בשם הרבנים הקדושים זללה"ה, דפורים בחינת יום הכיפורים, ונקרא יום כפורים היינו כמו פורים, ובאמת נרמז בתקוני זוהר כנ"ל. וצ"ב בתוכן ענין זה.

[ב] ונבאר הענין לפי ערכנו, ונקדים דברי הגר"א באדרת אליהו פרשת האזינו:

לפי שבגלות מדי באה להם הצרה מחמת שנהנו מסעודת אחשורוש ושתו יין, לכך כתיב 'מגפן', וזה הטעם שתקנו פורים לשמוח, לפי שהאבל בא להם מחמת אכילה ושתיה, לכך כשנהפך לשמחה, תקנו לאכילה ושתיה.

והענין צ"ב, מה השייכות בהא דהחטא בא מחמת אכילה ושתיה, לגרום שקביעות הימי שמחה תהיה ע"י אכילה ושתיה. גם צ"ב למה נקבע תוכן היום כנגד חטאם של ישראל באותו הדור.

[ג] ונקדים דברי הגר"א בספר יהל אור פרשת נשא:

לב יש לו תמיד מלחמה עם עמלק - שהוא הכבוד, שהכבוד מיגעו בתאות המאכל, כמ"ש במדרש הנעלם על הפסוק 'ויאמר עשיו אל יעקב הלעיטני נא מן האדום האדום הזה', והוא ראשי תיבות 'לה' בעמלק'.

* עיין באור תורה להגרי"ח אות פד: 'ונודע כי יעקב ועשו הם נגד הלב וכבוד, כמו שכתוב במדרש הנעלם באריכות, כי הנפש שורה בלב, והוא עיקר האדם, והכבוד על ידי התגברות הדם שבו מעלה אדים רעים. ועל ידו מתגבר התאוה ושמחת עוה"ז. והוא

ומבואר בדבריו, דעיקר יחודו של עמלק בצד הטומאה, הוא בתאות האכילה, שהיא מבחינת עמלק, וזה עיקר שורש מדתו של עשיו שהוא שורש הרע בבריאה, וכמו שהביא ע"ז הגר"א דברי המדרש הנעלם על הפסוק 'הלעיטני נא', שהוא ענין התאווה, ועיקר ענינו של עשיו הוא הזלזול בענינים הרוחניים בשביל למלאות תאוותו, שזלזל את הבכורה שהוא ענין רוחני, בשביל למלאות תאוותו בבחינת 'הלעיטני נא'.

ומצאנו בזה תוספת דברים, בביאורו למשלי ב, טז:

כי התאוות אינן ראויין לבני ישראל כלל, והם לעם נכרי אשר לא מבני ישראל המה, אבל אנחנו עם ה', אין ראוי לנו לילך אחר תאוות עוה"ז כלל וכלל, ולכן היא דוגמת בת אל נכר, שאסור ליגע בה כלל וכלל.

וע"ע שם ו, כט (מהדורת הרב פיליפ):

התאוה לא ניתנה לישראל כלל, אלא לאומות העולם, לעשו ולזרעו והוא שרו, ולו ניתן העוה"ז.

ומבואר ג"כ, דענין התאוה הוא עיקר מדתו של עשו, וזה עיקר החילוק בין יעקב לעשו, שהתאוה לא ניתנה לישראל כלל, אלא לעשו ולזרעו*.

ד' ונראה דזה עיקר התביעה על כלל ישראל ש'נהנו מסעודתו של אותו רשע, ואין כאן תביעה על עצם האכילה והשתיה שהיו אנוסין על זה, אלא התביעה ש'נהנו, והיינו שאכלו ושתו מסעודה זו להנאת הגוף ולמילוי תאוותם, ובזה ניתן הכח לעשו שהוא המן להשמיד להרוג ולאבד, שהרי עיקר כוחו של עשו בא מתוך שליטה של התאוה.

משמע
הוא
אין
אין

שחוק הכסיל, וכן העצבות לערבב מחשבות לבו, להרחיקו מעם התורה והמצות, שאי אפשר להיות דבוק בתורה ובמצות, כי אם על ידי שמחה של מצוה, שעל ידי זה מתרחב לבו ומתגבר על הדם שבכבד, והוא מה שנאמר, 'ולאם מלאם יאמץ'.

* והנה בביאורו למשלי הדגיש כללות ענין התאוה שניתן לעשו, אמנם בדבריו ביהל אור, הדגיש את ענין תאות האכילה, שהרי כתב 'לב יש לו תמיד מלחמה עם עמלק - שהוא הכבד, שהכבד מיגעו בתאות המאכל' וגם בהמשך דבריו שם הביא המקור לענין זה מהפסוק 'הלעיטני' שמדבר בתאות האכילה. ועיין בחזו"א קובץ אגרת אגרת כ: "ליזהר מאד מאד מאכילת תענוג, ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב לטומאה ואב אבי אבות, בטומאת הנפש של מלאוי התאוה באכילת תענוג, מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה. דבר זה הוא מן השפלים מאד מעכבים את הלימוד, וכדאמרו במדרש והובא בתוס' כתובת קד, א, עד שאדם מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו, יתפלל שלא יכנסו מערנים לתוך גופו".

- ג) שלא לעשות שום מעשה הנובע מרצון של כבוד הלילה ולפרוש מדבר הגורם לכבוד.
- ד) ליתור מלעשות דבר משונה שאין אחרים עושין כן וליחור מאד בזה.
- ה) ליתור מאד שלא ללות כסף משום אדם.
- ו) לעיין במהרש"א ולשאול מאחרים בעניה ולא בגאון ואמר מאד מאד שכל הוי שקב רוח ועקב ענות יראה וענה מביטחה ידועת התורה.

כא.

- * ואמנם טפי מיררות מלב רגש נגדשות שואף שיקן לחכמה ולסבלה וט שכמה ומה מתקן נטפיו געמז פרי קטפיו בעודם בכפו יבלעם לא ידע שבעם פי לקחו לבני בויער כאש שביבו
- לא רעב ללחם אך למצוא נחם לא צמא למים רק לבינה לחיים מנת חלקך כרדל מאד בספר כרדל דאגתך עז משרות לעטר ליתוזה עטרות עור תעזה עדי עדים עור החכמה תושיט שדים

דברי חזקוני לכן ישימה נצורה שיהי.

או הברורא או אז ינעם לך כל הסביבה ומאד קשה עלי איבוד הזמן היקר שלך, ומה מאד ישמח לך כל ככל נפתרה שאלתך באופן רצוני, ואוכל להשתתף בשמחתך. ותנני מחכה לדברך באהבה אריש

ב.

הנהגות *

- א) ליתור מאד מאד שאכילה תענוג ואם בטומאת הגוף יש ראשון לטומאה ויש אב הטומאה ויש אבי אבות בטומאת הגוף של מלאי התאה התאה באכילה תענוג מתאחד ראשון לטומאה ואב הטומאה ואבי אבות הטומאה דבר זה הוא מן השפלים מאד מעכבים את הלימוד וכדאמר במדרש והוא בהו כמובות ק"ד אי עד שאדם מתפלל שיכנסו ד"ת לתוך גופו תפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו. ואמר גיטין ע" א סעודתך שנתאחד הלימה משוך ירך הלימה.
- ב) לחיות רגיל בתפלה להפעל מיצר הרע ויש להתפלל בכל נוסח ובלבד שיצא מן הלב.

לכן ישיבה אחת.

מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

יב רבינו חננאל

תניא נבי ספי. דבשנת עבודתגלגל ואולי מחודק כעלטה שנה: עוד שנה אחת נכבד. (א) הו' ליתא כבוד עולם ביה גלגלוי קטיל כלשנא מלכא ודריית מלכא קטיל מלכותא הרי שבשנים שנה מיום שמך נכודגלגל שבשנים חסר אחת מיום שכבש יסוקים ועוד שנה אחת נכבד למלכות שבשנים שנה מלכותא על ישראל ועמד דריית והשלימה וחזריו בשנה אחת מלך כורש בצבד ופקדו פקידה במקום שאמר מן צבא מלך עמון יב' אלכסי עמו ויג' ונ' למרטו מבריתא וז' כמות כלשנא לז' לביטוי יסוקים אלא שבשנים חסר אחת וחננאל מנינו למעשה שבשנים שנה מ"ה דכבודגלגל וכ"ז תורה אור

והא קשו קראי אחריו ופרו' רבא לז' מלכא לבל לפקידה בעלמא לתודות ירושלים לנאלה אבני' מתחבטות על בעליות מתחבטות בעלות כלומר כל מי שנבצעת בידו מתחבט למלכות (א) שא"כ דאיוות לחיזו' אלא למלכות לבל. וכן בעליות כיון שנבצעות בדריהם נסים ונזרות שמתחבטין מן המלכות. מה דת של תורה אכילה מרובה מחי' מ' והחמיר כבש. שיש בו כמת ברעיות. תנכר ורבי' החן יין כלב. איהו

אתה מטיל קנאה. וה"ל לנ"ך לפיל הראוי לגינה לגינה הראוי לחצר להצר א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה י"ל דכבירא ליה לכוין שלא היו ראוין זה אל זה ליתא קנאה: **כדת** של תורה אכילה מרובה מחי' מ' והחמיר כבש. שיש בו כמת ברעיות. תנכר ורבי' החן יין כלב. איהו

תניא נבי הכי ועוד שנה (ב) אחרת לבבל ועמד דריית והשלימה אמר רבא אף דניאל מיעה בהאי תושבנא דכתיב °בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מוקדאמר בינותי מבלל דטעה מ"ם קשו קראי אהרדי כתיב °מלאות לבבל וכתיב °חברות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב °בה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לי בית בירושלם (ג) דרש רב נחמן בר רב

השנים ככל על ישראל: **השנים**. (1) נמשך כמו עמן המשמה: **קובל** אני לך פי. והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (מ) לכורש אשר החזקתי ביימיו וגו' הוא יבנה את ביהוה הרי קראי כתיב דכתיב אהרדי ויקוד טעם מקרא זה מוכיח על דתם וזהו שאין לך טעם וקרא במקרא שאין סגול בל אחריו וכן נקד למשיחו בורקא וכו' נקד במאריך להפרישו ולנתקו ממש למשיחו: **מי כבש חבל עמו וגו'** והוא טלמו לא נשתל בדבר: **כתיב פרס ומדי הפרתמים**. סמך הפרתמים אלל מדי וכתיב למלך מדי ופרס סמך מלכי אלל מדי: **בגדי כסופים**. סמך בידו שם בגדי כהן גדול (ג) שכתבין מירושלים: **פיקח חיים**. שהקדים משנה בראשית יוסף ממשקל בגדי עיר: **השקטו ללם**. בימי נכודגלגל: **וי משאו פנים יש דכבר**. איך זכר לנס: **הם טעו לפנים**. מיראה פרי מדי. מעשה מתם מלאכת המלכות היתה עשויה נקבים נקבים: **מילה לבנה**. חר לשון מור: **הראוי לנסף פו**. ממות ובכ וכסף קדרים ער הראוי לזכר לזה ונראה נכסף: **מתחבטות על בעליות**. רשעה עשה להם כחבנים חטוטות כלומר שלא ליה ארם אלא בצורת שמתחבטים ומחזירים בעליות אחריות על שומלתי אומן בדמים יקרים: **וכן הוא אומר**. שהמקרא משבט חבני יקרים (פ) על כסו'ט הרבה הן בלתי כי אצני מדבר לישראל לעמיד לטא טויזו הקובין ויקרים בין האומות מאזי מר המתחבטות על אדמתו והכמו' מדבר לישראל לעמיד לטא טויזו הקובין ויקרים בין האומות מאזי מר המתחבטות: **דדי דדי**. שורות שורות סביב יסודותיהן לשון סודר: **כל פניו סודר**. עשה נחת רוח לבני מלכותו להטביר מהן מהם על שוחרין: **הראשונים**. כלומר כלשנא וחזרתו: **כדת של פורס**. אכילה מזכה מרובה משחיה ער ושלטה עשונים כולה לאכילה ונסך חזי הדין: **מיין מדינתו**. יין הרגיל בו ולא ישכרו (ולא ישמהו) אלא לפי רטו: **כדלון מדיני** וסמן. סס היו שרי המשקים במשמה: **איסו בקרי**. לזנותו גדולות: **כדלון** כדלון כי סכיני חכמונו סעיר סמך (ויקרא ה ט) שם ד"ה סכריו וכו' לשון סכר הוא. פי' למקן דף יג ע"א כתי' ד"ה סכריו:

וכן העיקר סמך ענין מע אל כסם רבני ע"כ.

דגרות הבית (ה) נבי ועוד שנה אחת י"ל לבבל ועמד וכו' והפי' דניאל וכו' בינותי בספרים מספר הסוס אשר היה דבר י"ל אל ימיו סבירא למלאות להרבות ירושלם שבשנים שנה מתחבטת ליה בינותי בספרים מבלל דלית מ"י טעם פ"מ קרא: (ג) שם לבנות לו בית מלך עמו י"ל אלכסי עמו ועל דתם כן נפתח: (ד) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גליותיו: (ה) שם לבנות כבוד מלכותו וכו' קיי וגו' אמר רבי יוסף וכו' בגדי סכריו ומשקל ועמד כתיב סכר: (ו) שם דבני מתחבטים מיעק כתיב ליה כל אימת דכתיב כתיב כבוד לז' ונתן לחמור עופס: (ז) שם מרדו ביה סק קיינו' סיי וכו' גמתי: (ח) שם של ארזי רע אמר לנס סס: (ט) שם וכן הוא חזק חזק כי חבני: (י) שם ואחש שנים ורשית סס: (יא) רמי ד"ה ויטעו לנס אחת לבבל: (יב) דכתיב הכי חזק: (יג) ד"ה לפקידה בעלמא נמר סא' לפי מלאות לבבל שבשנים שנה אחת חפודו אחת כתיב וכן סיס שפסקו וכו' ששקט יו נבל: (יד) ד"ה משחיה סוף כלום נמכה בשמן קיל ונמכה כמו נמך: (טו) ד"ה קובל וכו' נמכות על כורש ומי קובל אשר המתקין וכו' יבנה את עירי מדי קנאה: (טז) ד"ה בגדי כסופים נכודגלגל גדול סכריו: (יז) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שכל די נמכות:

גליון השנים נבי' שאלו תלמידיו. פי' מרדו סיר סכריו במשקו אחת קיימת דמיה לחסר: שם סס לא שם אלא נמס: פי' סכריו דף סא פ"ב. ופי' פ"ד דף ע"א כתי' ד"ה סכריו:

ג ע"א חזי ד"ה שאלו השנים לשון סמך. פי' סכיני חכמונו סעיר סמך (ויקרא ה ט) שם ד"ה סכריו וכו' לשון סכר הוא. פי' למקן דף יג ע"א כתי' ד"ה סכריו:

איש ואיש" - כרצון מרדכי כו', והיו מוכרחים לזה במצות המלך, ולא היה שום איסור בדבר. רק מצד "שנהנו" מסעודתו דייקא, ולא אמרו שאכלו - רק מפני שהרגישו בה הנאת עצמם. וזה בא על ידי עצלות בדברי תורה, כי מי שדברי תורה נקשרים בלבו, איננו מרגיש בהנאת הגוף בסעודת הרשות. ועל זה הפגם, השכילה אסתר בתיקון דבר זה לעשות בשושן גם למחר כדת היום.

והנה אמרו ז"ל (שבת פח.) שבשעת מתן תורה קשרו לכל אחד מישראל ב' כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. וענין "נעשה" - הוא מעשה המצות בפועל. "ונשמע" - הוא העסק בתורה, להיות הלב שומע לדברי תורה. ואמרו (שמו"ד כז-ט) משל כו', כך אמר הקב"ה, שני כוסות מזגתם בסיני - נעשה ונשמע, שברתם נעשה כו', הוזהרו בנשמע. כי הכתר של נשמע, נשאר לנו על ידי עסק התורה. ועל זה נתפשט המנהג בישראל ללבוש בשבת על הראש כובע משונה כתוארה מאותה שלובשים בימי החול, והיא מקפת הראש כעין עטרה. מה שאין כן בשאר הבגדים שמחליפין אותם רק במה שלובשים בגדים חשובים יותר, ולא בתמונה אחרת מיוחדת לשבת. מפני שהכובע ירמז על כתר תורה, שניתן לנו בשבת מצד נשמע, כנוזכר לעיל. ועל סמך זה, יש נוהגין ללבוש על הראש גם בט"ו אדר כובע זו של שבת. והוא לרמז דברינו הנזכרים לעיל, מפני שבשושן נפעל בו הנס על התחדשות הנשמע בדברי תורה, וכמו שאמרו (שבת פח.) הדר קבלוה בימי אחשוורוש מאהבת הנס. וביחוד ביום זה - יו"ט של שושן, שהיה התיקון על הקלקול של העצלות בדברי תורה, וכנ"ל. ועל ידי המחייית עמלק ביום מחר, הוחזר לנו הכתר של נשמע, על פי דברינו הנזכרים לעיל.

פרי צדיק [לשושן פורים אות א]

ותתא קטרוגא, דקב"ה הוה לעילא כו', אמר משה אנא אזמין גרמי להווא קרבא דלעילא, ואנת יהושע זמין גרמך לקרבא דלתתא כו', עיי"ש. כי ענין קרבא דלתתא בפועל, היה על מה שהיו דלים במעשה המצות, כנוזכר לעיל. ועל זה היה מוכן יהושע להכניעו, שהוא מזרע יוסף שהיה זהיר במעשה המצות, שהיה זן ומפרנס כמו שנאמר (בראשית מז, יב) "ויכלכל יוסף וגו'". וקרבא דלעילא - הוא שיועיל הקטרוג למעלה, כמו שאמרו במדרש רבה (אס"ר ז-יג) על מה שנאמר (אסתר ד, א) "ומרדכי ידע את כל אשר נעשה" - שהודיעוהו שנחתם בטיט למעלה הגזירה. והוא בא רק מצד עצלות בדברי תורה. כי על ידי הבל של הדברי תורה, נעשה מחיצה ותקרה בין המקטרג לשמים, שלא יעלה קטרוגו לעילא. ועל זה רמזו, בשביל עצלות שהיה לישראל בתורה - "ימך המקרה", היינו התקרה והמחיצה בפני הקטרוג על ידי התורה, כמו שנאמר "המקרה במים עליותיו" (תהלים קד, ג), ואין מים אלא תורה (תענית ז:). ועל זה אמר משה - אנא אזמין גרמי לקרבא דלעילא, מפני שהיה מוכן אז לקבל התורה לישראל, וזה יועיל לבטל הקטרוג ולהיות תקרה ומחיצה לפניו, כנוזכר לעיל.

והנה איתא בגמרא (מגילה יב.) מפני מה נתחייבו כו', מפני שנהנה מסעודתו של אותו רשע. אם כן שבשושן יהרגו כו', אמר להם - מפני שהשתחוו לצלם כו'. ושני הפגמים האלו, הם כשני הקלקולים הנזכרים לעיל. שהשתחוו לצלם - נגד פגם ביטול המצות, כי שקולה עבודה זרה נגד כל המצות, ובזה היה הפגם בכל ישראל, ונתקן זה ביי"ג ונוח ביי"ד. והפגם הב' - שנהנו מסעודתו - היה בשושן, והיינו ברבנן ותלמידי חכמים, שהיו כולם בסעודה זו, מפני שהכינו להם מאכלים כשרים על פי מרדכי, וכמו שנדרש (שם) "לעשות כרצון

אבל חובא דילהון אע"ג דאוכלין ומשקין הוו דהתירה, מ"מ כיון דמסעודתו של אותו רשע נהנו, הוי כאלו כנסת ישראל ינקא מההוא סטרא, ובהכי גרמו לאטלא וזהמא בכנסת ישראל*.

וכ"ה באלשיך - משאת משה אסתר ד, א:

העון הכולל לכל הקרואים מבני עמנו היה הנאת הסעודה היא האכילה ועליה נתחייבו, וזהו אומרו נהנו מסעודתו, שמשמעו על מה שאינו חמור כעבודה זרה, רק הנאה חומרית שהוא ממאכל שולחנו.

ולפי"ז נמצא, דבעוון זה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, תפסו במדתו של עשו, שהיא שורש הרע של עמלק, שהוא זלזול עניני הנשמה הרוחניים בשביל עניני הגוף הארציים, ונכשלו ישראל בזה בסעודתו של אחשוורוש, שהלכו אחר תאות גופם ולא חמלו על נשמתם.

ולפי"ז מבואר תוכן הענין, שמכח החטא שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ניתנו בידו של המן שהוא עשו, כיון שעיקר כוחו של עשו להתגבר על ישראל, הוא מהתגברות כח התאוה החומרית על הנשמה השכלית.

ה] וכזה נראה לבאר גם את דברי הגר"א, שלפיכך גם קביעות היום הוא בדרך מאכל ומשתה, כיון שבזה מונח באמת התקון האמיתי על מה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שכנגד מה שאכלו ונהנו מסעודתו לשם הנאת הגוף ולמלאות התאוה, הרי התיקון היותר גדול הוא להפוך את ענין המאכל והמשתה עצמו לעבודת ה', שתהיה לשם מצות הקב"ה, לשמחת הישועה ולהתעלות רוחנית, ולכן כנגד אותה אכילה ושתיה שהיתה כולה לשם הנאה ולשם תאוה, בא התקון של קביעות משתה ושמחה, שכולו לקיום מצוה ולקרבת הקב"ה, וזה מה שביאר הגר"א דהמשתה והשמחה של פורים בא כנגד מה שחטאו במאכל ומשתה, שנהנו מסעודתו של אותו רשע.

ו] ונראה להוסיף בזה, דהנה יעויין בגמ' חולין קלט:

המן מן התורה מנין, שנאמר 'המן העץ'.

* עיין ביערות דבש ח"א דרוש א: "ולכן יתפלל אדם מאוד בכונה, שיהיה המזון מסטרא דכיא וטהרה ולא חס ושלום מסטרא דמסאבא... ועי"כ לרוב אחר מאכל ומשתה בא אדם לידי חטא, כי אינו נזהר בקדושת אכילה ומודבק בנפשו סטרא מסאבא... ואם אין אכילתו בגדר קדושה וטהרה, אז מתדבקים בו נשמת רשעים ונעשה רשע ר"ל, כמ"ש האר"י ז"ל על יוחנן כהן גדול שנעשה צדוקי לבסוף פ' שנים, וכן קורה לפעמים באיש אשר הלך למישרים, ובזקנותו יוצא לתרבות רעה ר"ל, והוא שנדבק בו באוכלו, נשמת אדם רשע שהיה במאכל ההוא".

שילוח הקן פרק שנים עשר חולין

[לשון לשון קלה במתנה]
[א מ"ח פ"ג מהל' ערבין
ד"ז ע"ג]

יב אב ב ד מ"י ק"ג
מב' שמיטה הל' י"ז
סמך לאוין ק"ג ט"ש
י"ד ס' ר"ג ט"ף ג

יב ה מ"י ט"ז הל"ס ח
ט"ש ט"ז ט"ף ג

י"ד ו מ"י ט"ז הל' י"ז
ט"ש ט"ז ט"ף ג

שכסוי הקס נוגח כו'. תימה אמאי לא תני שכסוי הדס נוגח בזכרים ונקבות ושלות הקן אינו נוגח אלא בזכרות: כדכ"ג יהודה כו'. וה"ל אמאי איצטריך ריבויא לקן קב"ס דלי משום דכתיב בדרך ולסתוק מעל הארץ ומיזה על הארץ איצטריך למטעמי גמר בשמים אבל קשה דא"כ מאי פריך בסמוך מלא קן בשמים הכי נמי דמחייב ומאי קושא הוא כתיב על הארץ וגרלה דפריך דקן בשמיסמחייב מברך ומטעל הארץ נמטע שב"ס כמה רחיה:

תא שמע

תכנית כל צפור כתיב (הה"ל פ) איך תאמרו לנפשי נודי הרכס לצפור ו"ל דפשיטתו דרוד לעוף טוהר היה מזמה עלמו וכן (ס"ט קד) כלפור נמלטה מפח ויקסו (ישי"ט הל' ב) כלפריס עפות ואל"ת וה"ל כתיב (הה"ל פד) גם לפור מלאה בית דליידי נמי בטמא דאטו טוהר מלא טמא לא מלא ומיזה אפשר דמיירי בטוהר כדמוכח סוף דקרא דכתיב דרודו קן לה וטור דרודו הוא טוהר כדמוכח "בלו טריפות (גמ' דף סג) וה"ל דכתיב (הה"ל קד) אשר שם לפריס יקנטו חסידה וגו' אפשר דכלל חסידה הם כל העמאים ולפריס היינו טוהר:

שימחה מקובצת
[ח דאע"ג דלא אמר
עלי מייחבי דכתיב את
העורך:

[הטו' נ"ד ס"ה ט"ז ס"ז
כ"ג דל"ז כ"ח ד"ן
דף כ"ד. למעט כתיב
מקיים כדלמא לפניו
(ל"ט ס"ג. וי"ט כתיב)]

למה לי מבי יקרא נפקא כי יקרא נפקא שהיו לפניך ומהו פריך בשמים דכתיב "הה"ל פ"ג מהל' ערבין ד"ז ע"ג" ואל"ת וה"ל אמאי איצטריך ריבויא לקן קב"ס דלי משום דכתיב בדרך ולסתוק מעל הארץ ומיזה על הארץ איצטריך למטעמי גמר בשמים אבל קשה דא"כ מאי פריך בסמוך מלא קן בשמים הכי נמי דמחייב ומאי קושא הוא כתיב על הארץ וגרלה דפריך דקן בשמיסמחייב מברך ומטעל הארץ נמטע שב"ס כמה רחיה:

יכול אף זה כן ת"ל ונתן את העורך וגו' חולין עד שיבאו לידי גובר אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב המנוא הכל מודים [כ] בערבין דאע"ג דלא אמר עלי מייחבי דכתיב [ח] ונתן את העורך חולין הן בידך עד שיבאו לידי גובר: חומר בכסוי וכו': תנו רבנן ב"ב יקרא קן צפור לפניך מה ת"ל ליידי לפי שנאמר "שלה" השלח את האם ואת הבנים תקח לך יכול יחזור בהרים ונבעות כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך קן מ"מ צפור טוהרה ולא סמאח "לפניך ברישת היחיד בדרך ברישות הרבים **בבבבבב** מנין ת"ל בכל עיק' **בבבבבב** שיחין ומערות מנין ת"ל או על הארץ וכו' מאחר שסופנו לרבות כל דבר לפניך בדרך למה לי לומר לך מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך מכאן אמרו **י"ג** שובך יוני עלייה (ה) שקננו במספחין ובבירות *ואוויז ותרגולין שקננו בפרדס הייב בשילוח אבל קננו בתוך הבית וכן יוני הדרסיות פטור משילוח אמר רב מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך הא

יכול אף זה כן ת"ל ונתן את העורך וגו' חולין עד שיבאו לידי גובר אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב המנוא הכל מודים [כ] בערבין דאע"ג דלא אמר עלי מייחבי דכתיב [ח] ונתן את העורך חולין הן בידך עד שיבאו לידי גובר: חומר בכסוי וכו': תנו רבנן ב"ב יקרא קן צפור לפניך מה ת"ל ליידי לפי שנאמר "שלה" השלח את האם ואת הבנים תקח לך יכול יחזור בהרים ונבעות כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך קן מ"מ צפור טוהרה ולא סמאח "לפניך ברישת היחיד בדרך ברישות הרבים **בבבבבב** מנין ת"ל בכל עיק' **בבבבבב** שיחין ומערות מנין ת"ל או על הארץ וכו' מאחר שסופנו לרבות כל דבר לפניך בדרך למה לי לומר לך מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך מכאן אמרו **י"ג** שובך יוני עלייה (ה) שקננו במספחין ובבירות *ואוויז ותרגולין שקננו בפרדס הייב בשילוח אבל קננו בתוך הבית וכן יוני הדרסיות פטור משילוח אמר רב מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך הא

[י"ג ויין א"ח]

ג"כ ק"ג. [למך קמח]
מוספח ס"י

[לשון קלה]

[י"ג אמר לה]

[מגילה י']

[ע"ז לה ע"ס]

גליון הש"ס

ג"כ דרך גר אוקרי.
ט"ז ז' גמ' דף
ס"ה ע"ג ולקמן דף ק"ג
ע"ה כדכ"ג דף נ"ב ע"ב
ערוינין דף ב ט"ז י"ח
דף י' ע"ה כ"ח דף טו
ע"ב מנחת דף נ"ב ע"א:

[ע"ז בערוך ערך מל' מ'
הס' ע"ה כ"ח דף טו]

זבוחות הב"ח
(ג) יוני ע"ה
יס שקנו נפשיהם:
(ב) ר"ש ד"ס ט"ז מולא
(א) ה"ל איתתא דלמא:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת חולין דף קלט עמוד ב

ומשה את ישראל מן הים עד"ה ימשיני ממים רבים וע"כ נקרא משה ולא נמשה או משוי והוא מבואר כשדור המבול לא היו מאמינים בהשגחה פרטית שאמרו מה שדי כי נעבדנו כדאמר' פ' חלק ונפרע מהם במדה כי לפי הטבע ראוי שיהיה העולם מים במים אבל היתה השגחה אלהית שנא' יקוו המים ותראה היבשה לצורך בן אדם וע"כ הביא עליהם מי המבול כפי הטבע ולפי שע"י משה רבינו נתפרסם זאת השגחה שבני ישראל הלכו ביבשה תוך הים והמצריים נטבעו שם ע"כ הזכיר שם משה כאן ועד"ז אמר המן מן התורה מנין שזהו שם המיוחד לו ואמר המן העץ במעשה הנחש והוא לפי שהיה הוא גזע צפעוני מעשו ועמלק אשר כחם נחש הקדמוני

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרויקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

והדברים מבוארים היטב עם המבואר בדברי הגר"א בענין עץ הדעת טוב ורע, שזה מעיקר התכלית בבריאה, לכוין כל ענין הרע לצד הטוב, ולהשתמש בהנאות העוה"ז לעבודת ה', שזה הטוב האמיתי.

דברי חיים

ז] ועיין במשנת ר' אהרן - פורים מאמר הלימודים של פורים אות ד:

וזהו ענין הרע דעמלק דיסודו מהזוהמא של עשו, ועיקר ההשחתה שלו הוא רדיפת החמריות, והוא ענין התאוה שהיא היא העיקר אצלו, וזהו כל מהותו, כמ"ש 'הלעיטני נא מן האדם האדם הזה', ונאמר אח"ר 'ויבז עשו את הבכורה', והרי אף שהכיר את האמת הפקיר עצמו לתאוותיו ורצונותיו, ולכן נקרא בזוי כמ"ש 'קטן נתתיך בגוים בזוי באדם', וזהו תכלית הרע של עמלק, והתיקון בחטא זה הוא שתיקנו בענין הרצונות ושיעבודם לתורה, כי זה גופא היה החטא בהשתתפות בסעודתו של אחשוורוש להנאתם, ולכן היה צריך להיות התיקון להיפך, בשבירת הרצונות וריסון כוחות הנפש, ושיעבודם לתורה, עד דרגה זו של קבלת התורה ברצון.

וגם בדבריו מבואר, דכח הרע של עשו הוא בענין תאוות עוה"ז. ויש בדבריו תוספת גדולה, דזה גם היה תוכן הענין של קבלת התורה המחודשת של פורים, שתוכן ענינה היה בשבירת הרצונות והתאוות ושיעבודם לתורה, והיא היתה התיקון למה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, שכנגד מה שחטאו במה שהלכו אחרי תאוות לבם בסעודתו של אותו רשע, באה קבלת התורה המחודשת, בשבירת הרצונות והתאוות ושיעבודם לתורה.

אוצר החכמה

וזה מבואר היטב עם מה שהבאנו לעיל מאמר כג, בתוכן ענינה של קבלת התורה המחודשת של פורים, שמתוך אהבת הנס קיבלו עליהם את עסק התורה שבע"פ, במהלך של אהבת ה' 'בכל מאודך', שהוא הויתור על עושר ותענוגי עוה"ז, עבור עמלה של תורה ויגיעתה, וזהו הענין שהיתה בקבלת התורה דפורים שבירת הרצונות והתאוות ושיעבודם לתורה.

ח] והנה יעויין בכתב סופר (עה"ת) בפירושו למגילת אסתר:

בחולין איתא 'המן מן התורה מנין שנאמר המן העץ, ג"ל שבא לרמוז בזה, שכמו שחטאו של אדם הראשון היה בזה שאכל מאשר צוהו ה' שלא יאכל, כן חטאם היה בזה שאכלו ממאכלות אסורות, ונהנו מסעודתו של אותו רשע, וזהו 'המן', גזירת המן הבאה על אותו ענין של העץ, חטא עץ הדעת.

ומבואר בדבריו, דפירש 'המן מן התורה', על גזירת המן שבאה על שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ששורש ענין זה בחטא אדם הראשון.

13
מלמד (מלמד)
פולק

פרק ב'

איש מלומד הקשה עלי לפני שנים רבות קושיה מופלאה. ראוי להתבונן בקושיה זאת ובתשובה שהשבנו לפותרה. לפני שאמסור את הקושיה ואת פתרונה, אומר: כל המדבר עברית יודע שהשם אלהים משותף לאלוה, למלאכים ולמושלים¹ מנהיגי המדינות. אונקלוס הגר, עליו השלום, הבהיר² — ונכון מה שהבהיר — שכדבריו והיותם כאלהים ירעי טוב ורע (בראשית ג', 5) הכוונה היא למשמעות האזורונה. הוא אומר: ותהו כרברביא³.

לאזור שהקרימו ששם זה הוא משותף, נתחיל להביא את הקושיה. אמר המקשה: מפשרט של מקרא נראה שהכוונה הראשונה היתה שהאדם יהיה כשאר בעלי החיים בלי שכל וכלי מחשבה⁴ ולא יבחין בין טוב לרע; וכאשר המרה (את פי האל) גרם לו מריו בהכרח את השלמות הגדולה ביותר לאדם, והיא שתהיה לו הבחנה זאת המצויה בנו. הבחנה זאת היא הנכבדו מכל התכונות⁵ המצויות לנו ובעבררה אנו עצמים⁶. ומפליא הוא שעושו על מריו הוא שניתנה לו שלמות שלא היתה לו, והיא השכל. אין זה אלא בדברי האומר שאיש מן האנשים המרה (את פי האל) והפליג בפשעו ואז שינו צורתו⁷, ועשאוהו כוכב בשמים. זאת היתה כוונת הקושיה ומשמעותה, אף כי לא היתה מנוסחת כך.

פרק ב'

- * לפרק זה ראו ברמק, נפילה; הרוי ז, אחיקה; הרוי ז, בראשית ג; הרוי ז, שפינוזה; ישפה, מעלות המינות; נוריסל, משלים, בעיקר עמ' 86-87; פינס, אמת ושקר; פינס, השפעה, עמ' 132-133; פינס, החמים וצורים, עמ' 123-125; רביצקי א, ימות המשיח, עמ' 199; קליין-ברסלב, אדם, עמ' 37-168, 299-300; קרייטל, בעיית הכוכב, עמ' 187-194 ועמ' 207-209; קרייטל, מחשבה מדינית, עמ' 71-75; קפלן, אני ישנה, הערה 19 בעמ' 154-156; שטרן, חופסי, עמ' 242-243.
- 1. ראו לעיל, הערה 8 לפתיחה.
- 2. ואפשר לתרגם "לשופטים".
- 3. בתרגומו הארמי לתורה.
- 4. דהיינו, "ותהו כאנשים גדולים" או "ותהו כמנהיגים" (ראו יסגוב, מילק, ערך "דברבא"). הרצ קאפוח מביא מכתב-יד את הגרסה "כרברבין" המתאימה לנוסח אונקלוס שכידרנו. וכן גודס בתבנית ג'. — לפסקה זאת השוו שטרן, מתוס, עמ' 186.
- 5. פכרוד; השוו נוריסל, פכרוד ורויז.
- 6. מילולית: חייב לו מריו את השלמות.
- 7. בין טוב לרע.
- 8. אלמנאני. — השוו לעיל, הערה 6 לפרק א'.
- 9. סובסטימציות. השכל הוא "צורת" האדם, הפושט אותו לעצם, כאשר הוא המבדיל את האדם משאר בעלי החיים.
- 10. "שינו צורתו" — במקור: מסך, פעל המשמש בהוראת שינוי צורה, מטאמורפוזיס, בעיקר הסיכה אדם לחיה. הגרסה שכותרתה "א"ת שלפנינו היא "שינו בריותו לטוב", אך הפרשן אשו קרשקש מעיר שהגרסה היתה במקורה "שינו בריותו לרע", נוסח המתאים יותר למשמעות הערבית. — רוב קאפוח

שמע את חוכן תשובתנו. אמרנו: אתה, המעיין ברעיונות העולים ראשונים על דעתך¹¹,
 והחושב שאתה מבין ספר, שהוא הנחיה לראשונים ולאחרונים, בעוברך עליו באחת
 משעות הפנאי מן השתייה והמשגל כמי שעובר על ספר מספרי דברי-הימים או על שיר מן
 השירים — ברוך ביישוב הדעת והחבונן! הרי אין הדבר כמו שזשבת ברעיון שצין
 ראשונה, אלא כמו שיתברר כאשר תחבונן בדברים אלה. כי השכל, שאותו השפיע אלהים
 על האדם — והיא שלמותו האחרונה¹² — הוא אשר היה לאדם קודם מריו, ובגללו נאמר
 עליו שהוא בצלם אלהים ובדמותו¹³. בגללו פנה אליו בדיבור וציווה אותו, כמה שאמר:
 ויצו ה' אלהים [על האדם לאמר: מכל עץ הגן אכל תאכל. ומעץ הדעת טוב ורע לא
 תאכל ממנו...] (בראשית ב', 16-17), ואין ציוויו לבהמות ולא למי שאין לו שכל¹⁴. בשכל
 הוא מבחין בין אמת ושקר, וזה, השכל, היה מצוי בו שלם וגמור. ואילו מגונה ויפה¹⁵ הם
 מן המפורסמות¹⁶ ולא מן המושכלות, שהרי אין אומרים "שמים כדוריים"¹⁷ — יפה,¹⁸
 ו"הארץ שטוחה — מגונה", אלא אומרים "אמת ו"שקר". גם בלשוננו (העברית) אנו
 אומרים על הנכון והכובד¹⁸: אמת ושקר ועל היפה והמגונה: טוב ורע¹⁹. והנה בשכל מכיר
 האדם את האמת מן השקר, וכן הוא בכל הדברים המושכלים.

אין זה לומר
 שיש בו משהו
 מן השכל
 שיש בו משהו
 מן השכל
 שיש בו משהו
 מן השכל

- גורם מסך ולפי זה עריך לתרגם "הפשוטה ועשאוהו כוכב". — והשוו קרייטל, מחשבה מדינית, עמ'
 71.
11. כלומר, עיון מבוסס על מה שעולה בדעתך ראשונה ואינו מבוסס על הנחות מופתיות. והשוו, אולי,
 להערה 18 לפרק הקודם.
12. ראו לעיל, הערה 69 לפתיחת הספר.
13. ראו לעיל, הערה 19 לפרק א' והשוו אלטמן, השכלה, עמ' 81; קרייטל, מחשבו מדינית, עמ' 72.
14. השוו קרייטל, מחשבה מדינית, עמ' 105.
15. זוג ניגודים זה (קביצו — חסן, מילולית: מכושר — יפה) משמש בערבית גם להבעת "רע" ו"טוב"
 מבחינה מוסרית. אך לעיל, בתחילת פרק זה, במוסרי את קשיית המקשה. אין הרמב"ם משתמש
 במלים אלה, אלא בביטויים כ"י ושיר שאין להם אלא המשמעות של "טוב" ו"רע".
16. בספר מלות ההגיון, בראשית שער ח' נאמר: "המשפטים הידועים ואשר אינם צריכים לראיה על
 נכונותם הם ארבעה מינים: [1] המוחשורה, כידועתנו כי זה שהור וזה לבן, זה מתוק זה חריף
 [מילולית: "חס", ובעברית של אבן תיבון "מר"]; [2] המושכלות הראשונים כידועתנו שהכל
 (=השלם) גדול מן החלק, שנים הוא מספר חגי ושהדברים השונים ליכר אחד עצבו כולם שווים;
 [3] המפורסמות — כידועתנו שמגונה לחשוף [א"ת "לגלות"] את הערות. ושיפה לגמול למיטיב
 ככך שמיטיבים עמו; [4] המקובלות..." (מלות ההגיון, ערבית, עמ' יז-יח). השו מלות ההגיון, שער
 ח', עמ' 44-49) והשוו להלן, מורה נבוכים, ח"ג, פרק ח': "הגנאי שבחשיפת הערות מפורסם, לא
 מושכל". לעומת קביעות אלה, שאינן צריכות להוכחה, קריא מלות ההגיון (שם) לקביעות שאנו
 מגיעים אליהן בחוקף הוכחה, בשם "מושכלות שניים". וראו להלן, ח"א, פרק נ"א, רשם, הערה 1.
17. ראו לעיל, הערה 17 לפרק א'.
18. "הנמן והכובד" — במקור הערבי מופיע כאן אותו זוג מלים, אלחק ואלבאטל, אשר יתרגם בפרק זה
 כמה פעמים "אמת ושקר", אלא כדי למנוע מה שיראה כטאוטולוגיה נאלצתי לנהוג כא"ת וקאפח
 ולתרגם זוג ביטויים זה כאן במלים אחרות (אלהרזי משניט את המשפט לגמרי).
19. השוו קרייטל, מחשבה מדינית, עמ' 99-108, ובעיקר עמ' 100-101.

רמב"ן בראשית פרק ב פסוק ט

והיפה בעיני, כי האדם היה עושה בטבעו מה שראוי לעשות כפי התולדת, כאשר יעשו השמים וכל צבאם, פועלי אמת שפעולתם אמת ולא ישנו את תפקידם, ואין להם במעשיהם אהבה או שנאה. ופרי האילן הזה היה מוליד הרצון והחפץ שיבחרו אוכליו בדבר או בהפכו לטוב או לרע. ולכן נקרא "עץ הדעת טוב ורע", כי "הדעת" יאמר בלשוננו על הרצון, כלשונם (פסחים ו א) לא שנו אלא שדעתו לחזור, ושדעתו לפנותו. ובלשון הכתוב (תהלים קמד ג) מה אדם ותדעהו, תחפוץ ותרצה בו, ידעתך בשם (שמות לג יב), בחרתיך מכל האדם, וכן מאמר ברזילי האדע בין טוב לרע, שאבד ממנו כח הרעיון, לא היה בוחר בדבר ולא קץ בו, והיה אוכל מבלי שיטעם ושומע מבלי שיתענג בשיר:

והנה בעת הזאת לא היה בין אדם ואשתו המשגל לתאוה, אבל בעת ההולדה יתחברו ויולידו, ולכן היו האיברים כלם בעיניהם כפנים והידיים ולא יתבוששו בהם. והנה אחרי אכלו מן העץ היתה בידו הבחירה, וברצונו להרע או להטיב בין לו בין לאחרים, וזו מדה אלהית מצד אחד, ורעה לאדם בהיות לו בה יצר ותאוה:

ואפשר שנתכוון הכתוב לענין הזה כשאמר אשר עשה האלהים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים (קהלת ז כט). "היושר" שיאחוז דרך אחת ישרה, "והבקשה בחשבונות רבים" שיבקש לו מעשים משתנים בבחירה ממנו. וכאשר צוהו הקב"ה על העץ שלא יאכל ממנו לא הודיעו כי בו המדה הזאת, רק אמר לו סתם "ומפרי העץ אשר בתוך הגן", כלומר הידוע באמצעותו לא תאכל ממנו, והוא מאמר האשה אל הנחש. והכתוב שאמר ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו (להלן פסוק יז), הזכירו הכתוב אלינו בשמו

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

אמרי אמת בראשית פרשת בראשית

את קולך שמעתי בגן ואירא כי עירום אנכי ואחבא (בראשית ג י), קודם החטא כתיב (ב כה) ולא יתבוששו, החטא היה שאכל מעץ הדעת טוב ורע, הטוב הוא הבושה כדאיתא (ברכות יב ב) כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו, וזהו שכתוב (בראשית ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות כדרך שאיתא (ב"מ נח ב) אזיל סומקא ואתי חוורא, ומה לי קטלה פלגא או קטלה כולה (ב"ק סה א), אולם צריכין לראות שהבושה תישאר לתמיד כמו שאיתא (ברכות יז א) הריני לפניך ככלי מלא בושה וכלימה, וזה ויתפרו עלה תאנה ויעשו להם חגורות (פסוק ז) ודרשו (ברכות מ א) בדבר שנתקלקלו בו נתקנו, חטאם היה שאכלו מעץ הדעת טוב ורע ועל ידי החגורה נפרש הרע מהטוב, החגורה מפסיקה בין לבו לערוה.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

ספר מסילת ישרים פרק כו - גבי אש ונפש

והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש, וסימניך אכילת קדשים שהיא עצמה מצות עשה, ואמרו ז"ל (ספרא): כהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, ותראה עתה ההפרש שבין הטהור לקדוש: הטהור, מעשיו החומרים אינם לו אלא הכרחים, והוא עצמו אינו מתכוין בהם אלא על צד ההכרח, ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים טהורים, אך לכלל קדושה לא באו, כי אילו היה אפשר בלתי, כבר היה יותר טוב.

אך הקדוש הדבק תמיד לאלהיו, ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עודנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן, כמקדש, וכמזבח, וכמאמרם זכרונם לברכה (ב"ר פ"ב): ויעל מעליו אלהים, האבות הן הן המרכבה, וכן אמרו (רש"י בראשית ז): הצדיקים הן הן המרכבה, כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש, ומעתה המאכל שהם אוכלים הוא כקרבן שעולה על גבי האישים, כי ודאי הוא שיהיה נחשב לעילוי גדול אל אותם הדברים שהיו עולים על גבי המזבח כיון שהיו נקרבים לפני השכינה, וכל כך יתרון היה להם בזה, עד שהיה כל מינים מתברך בכל העולם, וכמאמרם ז"ל במדרש - כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבח ממש.

והוא הענין שאמרו עליו ז"ל (כתובות ק"ה): כל המביא דורון לת"ח כאילו הקריב בכורים. וכן אמרו (יומא ע"א): ימלא גרונו של ת"ח יין במקום נסכים, ואין הדבר הזה שיהיו הת"ח להוטים אחרי האכילה והשתיה ח"ו שימלאו גרונו כמלעיט את הגרגרן, אלא הענין הוא לפי הכונה שזכרתי, כי הת"ח הקדושים בדרכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבח, מפני שהשכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש, והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבח, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים (ספלים שהיו על גבי המזבח שהיו מנסכים לתוכם יין). ועל דרך זה כל תשמיש שישתמשו מדברי העולם אחרי היותם כבר דבוקים לקדושתו יתברך, הנה עילוי ויתרון הוא לדבר ההוא שזכו להיות תשמיש לצדיק, וכבר הזכירו ז"ל בענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו (חולין צ"א): אר"י מלמד שנתקבצו כולן והיתה כל אחת אומרת עלי יניח צדיק ראשו.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

לעבודת הבורא, ועי"ז דרכי הגוף עצמם נהפכים לכלים לעבודת ה' ולקרבת הבורא, וכמו שנתבאר, ואילו מהלך העבודה של יום הכיפורים הוא בהתבדלות מצרכי הגוף לגמרי, והוא 'ועניתם את נפשותיכם', וכנגד כח הרע של 'הלעיטני נא', שהוא תאות האכילה, בא יום הכיפורים שנצטוינו בו 'ועניתם את נפשותיכם', ובזה בא ענינו של יוה"כ, להיות נבדל לגמרי מכח הרע של תאוות העוה"ז.

יא] ואשר לפי"ז מבואר היטב תוכן הענין שיש בחינה יותר גבוהה בקדושת הפורים מקדושת יום הכיפורים, דיעויין במסלת ישרים, בביאור מדת הקדושה:

והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו, אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניני קדושה ממש... ותראה עתה ההפרש שבין הטהור לקדוש, הטהור מעשיו החומריים אינם לו אלא הכרחיים, והוא עצמו אין מתכוין בהם אלא על צד ההכרח, ונמצא שעל ידי זה יוצאים מסוג הרע שבחומריות ונשארים טהורים, אך לכלל קדושה לא באו, כי אלו היה אפשר בלתם כבר היה יותר טוב, אך הקדוש הדבק תמיד לאלקיו, ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמתיות באהבת בוראו ויראתו... הנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשכן כמקדש וכמזבח... כי השכינה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש... ומעתה המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא כאלו נקרב ע"ג המזבח ממש, והוא הענין שאמרו ז"ל כל המביא דורון לת"ח כאלו הקריב בכורים.

והנה סדר העבודה של יום הכיפורים, הוא בתנועה של 'טהרה', שהוא ההתבדלות המוחלטת מצרכי הגוף, בבחינת 'ועניתם את נפשותיכם'. וכן בלשון הכתוב נכתב סדר העבודה של יום הכיפורים בלשון 'טהרה', וכדכתיב 'לפני ה' תטהרו', 'לטהר אתכם מכל חטאותיכם'. אמנם סדר העבודה של ימי הפורים, הוא בתנועה של 'קדושה', שהיא המהלך של הדרגה היותר גבוהה, שבו משעבד אדם את צרכי הגוף לעבודת ה', ונהפכים צרכי הגוף עצמם לכלים לעבודת ה', דזה עיקר הענין של משתה ושמחה דפורים, וכמו שנתבאר בדברי הגר"א באדרת אליהו, וכיון שבסולמו של ר' פנחס בן יאיר, הדרגה היותר גבוהה היא ה'קדושה', שהוא שעבוד צרכי הגוף לעבודת ה', גם ימי הפורים שכל סדר העבודה בהם הוא בתנועה של 'קדושה', יש להם איזו בחינה יותר גבוהה מיום הכיפורים, שכל עצומו של יום הוא בתנועה של 'טהרה', להבדל מצרכי הגוף.

רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק ב הלכה טו

כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו, ושותה יין עד ב שישתכר וירדם בשכרות. וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר +אסתר ט'+ ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאיש אחד, וכל המרבה לשלוח לרעים משובח, ואם אין לו ג מחליף עם חברו זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו כדי לקיים ומשלוח מנות איש לרעהו.

** נא לשמור על קדושת הגליון / מתוך מאגר פרוייקט השו"ת - אונ' בר-אילן**

בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלין לחבירו שנאמר 'ומשלוח מנות איש לרעהו'."

וכבר דיין מדברי הרמב"ם, דמשלוח מנות הוא חיוב אחד עם חיוב הסעודה, שהרי הביא הרמב"ם חיוב משלוח מנות באותו הלכה של הסעודה, וגם כתב זמן חייב אדם לשלוח שתי מנות, דמשמע שהוא חיוב נוסף על הסעודה.

ונראה לבאר הדברים, דהנה כבר הבאנו לעיל מאמר ט, מספר מנות הלוי על מגילת אסתר, בפירוש הפסוק 'ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים', שהביא דברי הרמ"ע, שביאר, ד'מפוזר ומפורד בין העמים', היינו שהם מפוזרים אלו מאלו ואין ביניהם אחדות, וזה היה כוחו של המן כנגדם. ומדברי השל"ה, פרשת שמות, דרוש ואתה תצוה, אות ד, מבואר, דגם ענין זה שורשו במה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, וז"ל:

← ואמרה 'לך כנוס את כל' וגו', היפך מאמר המן שאמר 'עם מפוזר ומפורד', שהוא סיבה להיות כלה בית ישראל חס ושלוש... על כן אמר המן שהם במחלוקת ואינם באחדות אחת, שהרי הם מפוזרים בארבע כנפות הארץ, ואף בכל קיבוץ וקיבוץ מהם יש פירוד, ועל כן יכול נוכל להם. וכראות אסתר זה החטא בישראל, שהיה בעת ההיא אותו החטא יותר גדול מאלו היה פעם אחרת, מהטעם שלא היה קורבה בעניני אלקיים רק ריחוק, ובעניני החטא היה להם קירוב יחד, דהיינו בחטא הסעודה שהלכו לשם י"ח אלף כדאיתא במדרש, וגדולה לגימה שמקרבת, נמצא שהיה החטא הפירוד שבישראל אז יותר מאה פעמים מפעם אחר, שהיה קירובם להרע דהיינו בסעודה, על כן תקנה זה ואמרה 'לך כנוס'.

ומבואר בדבריו, דהסיבה לפיזור ולריחוק ביניהם, היה ג"כ מחמת שנהנו מסעודתו של אותו רשע, דהיינו, שלא היה הקורבה ביניהם בענינים האלוקיים, אלא בעניני החטא.

ושורש הדברים מיוסד על הפסוק במשלי יח, א 'לתאוה יבקש נפרד בכל תושיה יתגלע', שפירש בשערי תשובה שער א אות לא:
פרוש, מי שמבקש ללכת אחר תאוותו ורצונו, נפרד מכל חבר ועמית, כי ירחקו ממנו אוהב ורע, כי תאוות בני אדם ומדותם חלוקות, אין רצונו של זה כרצונו של זה.

ולפי"ז יש לבאר תוכן הענין, שתיקנו חכמים חיוב משלוח מנות כתוספת לחיוב הסעודה, שהרי נתבאר שענינה של סעודת פורים, הוא תיקון החטא שנהנו מסעודתו של אותו רשע. ונכנעו לכוחות התאוה, וזהו ענינו של

הסעודה, להפוך את האכילה והשתיה עצמה לעבודת הבורא, ולהגיע מתוך
 האכילה והשתיה עצמה, למשתה ושמחה שכולו עבודת ה' וקרבת אלוקים,
 וכיון שמתוך מה שנהנו מסעודתו של אותו רשע, היו בבחינה של 'לתאווה
 יבקש נפרד', ונעשו עם מפוזר ומפורד, לכן בסעודת הפורים שבאה לתקן
 חטא זה, בסעודה שכולה עבודת ה' וקרבת אלוקים, צירפו חז"ל לסעודה זו
 משלוח מנות של איש לרעהו, להורות שכנגד הפירוד שנגרם להם במה
 שנהנו מסעודתו של אותו רשע, בא מתוך סעודת הפורים, שהוא עבודת ה'
 וקרבת אלוקים, קירוב ואחדות בישראל, וזהו המשלוח מנות איש לרעהו,
 שענינו בריבוי אחוה ורעות. וכמו שביאר המנות הלוי שהבאנו דבריו לעיל.